

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR FAKÜLTESİ
MÜZİK BİLİMLERİ BÖLÜMÜ**

**TRT REPERTUARINDA YER ALAN DOĞU ANADOLU BÖLGESİ
TÜRKÜLERİNDEKİ ELMA MOTİFİNİN İNCELENMESİ**

**(Analysing the Apple Motif in the Eastern Anatolian Region Folk Songs
in the Trt Repertoire)**

LİSANS TEZİ

Yunus Emre ŞAHİN

Danışman: Prof. Dr. Ahmet Selim DOĞAN

**ERZURUM
Haziran, 2025**

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Yunus Emre ŞAHİN tarafından hazırlanan “Trt Repertuarında Yer Alan Doğu Anadolu Bölgesi Türkülerindeki Elma Motifinin İncelenmesi” başlıklı çalışması 20/06/2025 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Müzik Bilimleri Bölümünde, lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı:	Prof. Dr. Özgür Sadık KARATAŞ	
Danışman:	Prof. Dr. Ahmet Selim DOĞAN	
Jüri Üyesi:	Prof. Dr. Hasan Tahsin SÜMBÜLLÜ	
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Emrah LEHİMLER	
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Ferhat ÇELİKOĞLU	
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Koray ÇELENK	
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Mehmet Can PELİKOĞLU	
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Şevki Özer AKÇAY	
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Vefa TERZİOĞLU	
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Yavuz ŞEN	
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Yılmaz KAHYAOĞLU	
Jüri Üyesi:	Doç. Dr. Semih OKCU	
Jüri Üyesi:	Dr. Öğr. Üyesi Tuncay ARAS	
Jüri Üyesi:	Dr. Öğr. Arş. Gör. Ahmet ALUMUR	

Bu tezin Atatürk Üniversitesi Ön Lisans ve Lisans Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddelerinde belirtilen şartları yerine getirdiğini onaylarım.

Prof. Dr. Özgür Sadık KARATAŞ

Bölüm Başkanı

ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI

Lisans Tezi olarak sunduğum “Trt Repertuarında Yer Alan Doğu Anadolu Bölgesi Türkülerindeki Elma Motifinin İncelenmesi” başlıklı çalışmanın tarafımdan bilimsel etik ilkelere uyularak yazıldığını ve yararlandığım eserleri kaynakçada gösterdiğimi beyan ederim.

20/06/2025

Yunus Emre ŞAHİN

ÖZ

LİSANS TEZİ

TRT REPERTUARINDA YER ALAN DOĞU ANADOLU BÖLGESİ TÜRKÜLERİNDEKİ ELMA MOTİFİNİN İNCELENMESİ

Yunus Emre ŞAHİN

Haziran-2025, 74 sayfa

Amaç: Bu araştırmanın amacı, TRT Repertuarında yer alan Doğu Anadolu Bölgesi türkülerinde geçen "elma" motifini müzikal, kültürel ve sembolik bağlamda incelemektir. Elma motifi, Türk halk kültüründe verimlilik, doğurganlık, güzellik ve ölümsüzlük gibi anlamlarla yüklü olup, türkülere yansıyan biçimiyle zengin bir sembolik yapı sunmaktadır.

Yöntem: Araştırmada, TRT arşivinde yer alan ve elma motifini içeren toplam 27 türkü; şehir dağılımı, makam yapısı ve ritimsel özellikler açısından analiz edilmiştir. Nitel araştırma yöntemi çerçevesinde yapılan analizlerde, hem müzikal unsurlar hem de motifin taşıdığı kültürel ve sembolik anlamlar değerlendirilmiştir.

Bulgular: Analiz sonucunda, elma motifinin geçtiği türkülerin büyük çoğunluğunda Hüseyinî ve Uşşak makamlarının tercih edildiği belirlenmiştir. Elma, türkü metinlerinde yalnızca bir doğa ögesi olarak değil; aynı zamanda toplumsal değerleri, inanç sistemlerini ve kültürel imgeleri yansıtan metaforik bir unsur olarak da yer almaktadır.

Sonuçlar: Elma motifi, Doğu Anadolu türkülerinde hem mitolojik hem de halk hekimliği gibi kültürel bağlamlarda çeşitli anlam katmanlarıyla kullanılmaktadır. Bu durum, elmanın halk müziği repertuarındaki sembolik zenginliğini ortaya koymakta ve türkülerin çok katmanlı kültürel yapısını anlamaya katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Elma Motifi, Halk Müziği, Doğu Anadolu Türküleri, Kültürel Motifler.

ABSTRACT
BACHELOR’S THESIS
ANALYSING THE APPLE MOTIF IN THE
EASTERN ANATOLIAN REGION FOLK SONGS
IN THE TRT REPERTOIRE

Yunus Emre ŞAHİN

June-2025, 74 page

Purpose: This study aims to examine the "apple" motif in the folk songs of the Eastern Anatolia Region featured in the TRT (Turkish Radio and Television Corporation) Repertoire from musical, cultural, and symbolic perspectives. In Turkish folk culture, the apple symbolizes themes such as fertility, beauty, immortality, and productivity, and it carries a rich symbolic meaning as reflected in folk narratives and songs.

Method: The research analyzes 27 folk songs from the TRT archive that include the apple motif, focusing on regional distribution, modal structure (makam), and rhythmic features. Within the framework of a qualitative research approach, both musical elements and the cultural and symbolic meanings of the motif were examined.

Findings: The analysis revealed that Hüseynî and Uşşak makams were predominantly used in the songs featuring the apple motif. In these folk songs, the apple is not merely represented as a natural object but also serves as a metaphorical element associated with societal values, belief systems, and cultural imagery.

Results: The apple motif in Eastern Anatolian folk songs carries multilayered meanings, encompassing mythological references and associations with folk medicine. This highlights the symbolic richness of the apple and contributes to a deeper understanding of the cultural depth embedded in Turkish folk music repertoire.

Keywords: Apple Motif, Folk Music, Eastern Anatolia Folk Songs, Cultural Motifs.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	i
ETİK VE BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
TEŞEKKÜR	iii
ÖZ.....	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar DİZİNİ.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	xi
BİRİNCİ BÖLÜM.....	1
Giriş	1
Araştırmanın Amacı.....	2
Araştırmanın Önemi ve Gerekçesi.....	2
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	2
Varsayımlar.....	2
Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar	3
Türk Halk Müziği	3
Kırık Havalar	3
Uzun Havalar	4
Doğu Anadolu Bölgesi'nin Coğrafi Konumu ve Sınırları.....	4
Doğu Anadolu Bölgesi'nin Genel Özellikleri.....	5
Doğu Anadolu Bölgesi Halk Müziği	6
Doğu Anadolu Bölgesi Türkülerinin Ezgi Özellikleri	6

Türk Geleneğinde Elma	8
Türk Kültüründe Elma Atma	10
Ölümsüzlük İlacı Elma	11
Tıpta Elma.....	12
İKİNCİ BÖLÜM	14
Yöntem	14
Araştırmanın Modeli.....	14
Evren ve Örneklem	14
Verilerin Toplanması	14
Verilerin Analizi	15
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	16
Bulgular ve Yorumlar.....	16
Türkülerde Kullanılan Makamlar	17
Buselik Makamı	17
Gülizar Makamı	24
Hüseyini Makamı.....	26
Segâh Makamı	43
Uşşak Makamı	50
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	58
Sonuç ve Öneriler	58
KAYNAKÇA	59

KAYNAKÇA

- Abacı, T. (2013). *Harput/Elazığ Türküleri*. İstanbul: İkaros Yayınları.
- Aça, M., (2005). *Türk İnanış ve Düşünüş Sistemlerinde Meyve*, Kanyılmaz Matbaası, İzmir
- Akyıldız Ercan, C. (2017). Söylencelerde ve Masallarda Elma Sembolü , *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*,21(3) ss.1043-1060 Erzurum
- Alptekin, A. B. , (1997), *Halk Hikayelerinin MotifYapısı*, Ankara: Akçağ Yayınları.
- Atalay, İ., & Mortan, K. (1997).*Türkiye bölgesel coğrafyası*. Millet Publishing Limited.
- Bekki, S. (1996). “*Türk Mitolojisinde Kurban*”. Akademik Araştırmalar 1 (3) ss.16-28.
- Çoruhlu, Y. (2006). “*Tanrı ’ya Sunulan Meyve*” *Meyve Kitabı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, ss.3-23.
- Eroğlu, T. (1995).*Doğu ve Güneydoğu anadolu'da halk oyunları ve halayların incelenmesi*. M.E.B. Yayınları, İstanbul.
- Gökalp, Z. / Seyfettin, Ö. (2014). *Kızılalma*, Altınpost Yayınları, Ankara.
- Gölpınarlı, A, (1983). *Mesnevî Tercemesi ve Şerhi*, Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları: s. 346, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi:17 . İstanbul. III. Baskı.
- Günay,U, (1975), *Elazığ Masalları (İnceleme)*, Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Güven, M., (2005). *Türkiye Sahasındaki Hikayeli Türküler Üzerine bir Araştırma*,Atatürk Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,doktora tezi ,Erzurum(Tez No: 162789)
- İnan, A. (1976). *Eski Türk Dini Tarihi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- İzbudak, V, (1995). *Şark İslâm Klasikleri Mesnevi*, Milli Eğitim Bakanlığı yayınları :772, Bilim ve Kültür Eserleri Dizisi:100, Şark İslâm Klasikleri:33, İstanbul.
- Karahasanoğlu, S (2008). *Muş Türküleri ve Oyun Havaları*. İstanbul: Yalın Yayıncılık.
- Khalaf,S,(2006),*Doğu Anadolu Bölgesi Nüfus Özellikleri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı,Doktora Tezi,İstanbul,(Tez No: 217025)
- Kıdırbayeva, B. ,Muratov, A. ,Aça, M. (1998). “*Alplara Mahsus Evlilik*”. Milli Folklor 37 ss.78-84.
- Kılıç Önal, S., (2024). *Klasik Türk Edebiyatı Anlatı Metinlerinde Geleneksel Bir Eş Seçme Ritüeli*: Elma Atma, Milli folklor,145-156) DOI:10.58242

- Örnek, S. V. , (1996). *Sivas ve Çevresinde Hayatın Çeşitli Safhalarıyla İlgili Batıl İnançların ve Büyüsel İşlemlerin Etnolojik Tetkiki*, AÜ. DTCF Yay.
- Özgür, E. M. (2000). *Türkiye coğrafyası*.Ankara: Hilmi Usta Matbaacılık.
- Özkan, İ. H. (2000). *Türk Mûsikîsi Nazariyatı ve Usulleri Kudüm Velveleleri*, Ötüken Neşriyat A.Ş. Yayınevi
- Özkan, İ. H. (2006). *Türk Mûsikîsi Nazariyatı ve Usulleri Kudüm Velveleleri*, ss.118-597, İstanbul.
- Sakaoğlu,S, (2002), *Gümüşhane ve BayburtMasalları*,Ankara: Akçağ Yayınları.
- Saraçoğlu, H, (1989), *Doğu Anadolu Bölgesi*, M.E.B. Yayınları, İstanbul.
- Sever, M. (2004), *Türk Halk İnançlarında ve Halk Hekimliği Uygulamalarında Meyve*, TÜBAR, XVI-Güz, ss. 95-109.
- Seyidoğlu, B. (1975), *Erzurum MasallarıÜzerinde Araştırmalar-Metinler ve Açıklamalar*, Ankara: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Şimşek, E. (2008). *Ölümsüzlük ilacı elma*. Turkish Studies, 3(5), ss. 193-204.
- Türkmen, F, (1983), *Tahir ile Zühre*, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Üstünoğlu, K. (2011). “*Erzurum Düğünlerinde Elma Atma Gelenegi*”. Milli Folklor, 90:ss. 145-155.
- Vural, F. G. (2011). *Türk Kültürünün AynasıI:Türküler*. Fine Arts, 6(3), ss. 397-411.<https://doi.org/10.12739/10.12739>
- Yeşil, Y. (2015). *Türk Halk Hekimliğinde Elma*. 21. Yüzyılda Eğitim Ve Toplum, 4(11), ss. 201-212.
- Gurbetoğlu, A. (2018). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Erişim Adresi: <http://agurbetoglu.com/files/2%20ARA%C5%9ETIRMA>, 20.

EKLER

Narin Çalar Yar Geymiş Mavi Çalar Sözleri

Narin Çalar

Vallah Yar Geymiş Mavi Çalar

Bir Yanımı Kurt Kuş Yedi

Vallah Anam Bir Yanımı Karıncalar

Almanın Alına Bak

Hele Dön De Bir Dalına Bak

Seni Vefalı Bilirdim

Valla Gel De Bir Halıma Bak

Öksüzüm Yüzüm Gülmez

Vallah Halimden Kimse Bilmez

Yuvasız Kuşlar Gibi

Valla Halımı Soran Olmaz

Beri Gel Beri Boyu Güzelim Sözleri

Beri Gel Beri Gel De Boyu Güzelim

Alma Yanağında Kaldı Nazarım

Yol Üstüne De Kazın Benim Mezarım

Yar Gelip Geçtikçe Candır İniler

Armut Ağacına Da Yaslanmıyasın

Yarım Var Diye De Güvenmiyesin

El Gızı Dediğin Uçun Bir Kuştur

Sakın Sözlerine De İnanmayasın

Arguvan'ın Yolu Tozdur Dumandır

Bizi Böyle Eden Ahtır Amandır

Ben Giderim Geleceğim Gümendir

Onun İçin Ağlar Ağlar Gezerim

Beri Gel Beri Gel Ben Adam Yemem

Saklarım Sırrını Ellere Demem

Ellerin Yarine Benimsin Demem

Benim Desem Şu Yüreğim Sızılar

Bacamızdan Çıkar Elmanın Dalı Sözleri

Bacamızdan Çıkar Elmanın Dalı

Yüzüme Vuruyu Puşunun Alı

Baba Neydeceksin Bu Kadar Malı

İşte Görünüyü Dünyanın Halı

Acı Kavak Olam Dalım Olmasın

Bahçelerde Açın Gülüm Solmasın

Yarım Güzel Olsun Malım Olmasın

Hoyrat Görünüyü Çirkinin Malı